

Руслан Миколайович СКУПСЬКИЙ

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, управління та адміністрування, ВСП Миколаївський інститут розвитку людини
ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
ORCID ID: 0000-0003-1522-6101

Андрій Володимирович ЗАВГОРОДНІЙ

доктор економічних наук, кандидат фізико-математичних наук, професор, заступник директора інституту, ВСП Миколаївський інститут розвитку людини
ЗВО Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
ORCID ID: 0000-0002-2598-2106

Олена Олександрівна ДОЛИНСЬКА

здобувач, завідувач лабораторією кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеський національний технологічний університет
ORCID ID: 0000-0001-8086-2716

**ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: ПОСТКРИЗОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Скупський Р. М., Завгородній А. В., Долинська О. О. Туристичний потенціал України: посткризові аспекти розвитку та державного регулювання. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 119-128.

Анотація

Вступ. Туристична галузь у багатьох країнах світу є пріоритетним напрямом розвитку не лише етнічної культури, а й національної/регіональної економіки в цілому. При цьому туристична галузь є специфічним і досить складним об'єктом державного управління. Ситуація, яка склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає від держави активного пошуку засобів подолання кризових явищ, інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням необхідної якості та ефективної реалізації наявного туристичного потенціалу.

Метою дослідження є дослідження базису формування та розвитку туристичного потенціалу України, зумовлених кризовими явищами, дослідження нових можливостей державного регулювання трансформацій туристичного ринку відповідно до сучасних умов функціонування та визначення його впливу на розвиток національної туристичної сфери в умовах модернізації державної політики.

Результати. Механізм комплексного розвитку туризму та відновлення інфраструктури дозволив сформувати центри зростання та регіонального розвитку і забезпечити функціонування міжрегіональних зв'язків у туризмі. Обґрунтовано концептуальний механізм формування та розвитку туристичного потенціалу України, у т.ч. через систему основних інституціональних суб'єктів, які визначають його державне управління, та визначено пріоритетні функції держави у сфері туризму. Встановлено низку основних проблем, які стримують реалізацію туристичного потенціалу України та запропоновано базисні концептуальні завдання державного регулювання на сучасному етапі розвитку ринку туристичних послуг. При цьому пріоритетами найближчої перспективи розвитку державної політики у сфері туризму обумовлено: розвивати туристичну індустрію і туризм за рахунок забезпечення зростання доходів населення, створення робочих місць, підвищення якості і рівня життя громадян; раціонально використовувати туристичні ресурси, включаючи фінанси; формувати умови для здійснення діяльності, покликані виховувати, навчати і оздоровлювати громадян; формувати свідомість населення, що виражається в гостинності щодо туристів, які приїжджають з інших країн тощо.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що розвиток туристичної сфери не відповідає туристичному потенціалу в Україні, при цьому визначено базові лімітуючі чинниками його реалізації та формування. Ступінь подолання кризових явищ у туристичній галузі залежить від можливостей національної економіки, а також від стратегічних цілей туристичної політики держави, органів місцевого самоврядування

як спрямована діяльність держави покликана забезпечити регулювання організації та функціонування туристичної діяльності, забезпечити умови для розвитку туризму та залучення туристів з інших країн.

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, туристична індустрія (сфера), туристичний продукт (послуга), туристичний ринок, туристична криза, пріоритети державної політики у сфері туризму.

Ruslan SKUPSKYI

Doctor of Economics Sciences, Professor, Head of the Department of Entrepreneurship, Management and Administration; Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution «Open International University of Human Development «Ukraine»
Mykolaiv Institute of Human Development

Andrii ZAVHORODNII

doctor of economic sciences, Ph. D. in physical and mathematical sciences, professor, deputy director of the Institute, Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution «Open International University of Human Development «Ukraine»
Mykolaiv Institute of Human Development

Olena DOLYNSKA

Applicant, the Head of the Laboratory of the Department of Marketing, Business, and Trade, Odesa National University of Technology

TOURIST POTENTIAL OF UKRAINE: POST-CRISIS ASPECTS OF DEVELOPMENT AND GOVERNMENT REGULATION

Skupskyi R., Zavhorodnii A., Dolynska O. Tourist potential of Ukraine: post-crisis aspects of development and government regulation. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 2, pp. 119-128.

Abstract

Introduction. *The tourism industry in many countries around the world is a priority for not only ethnic culture, but also the national / regional economy as a whole. At the same time, the tourism industry is a specific and quite complex object of public administration. The current situation in the tourism sector requires the state to seek ways to overcome the crisis actively, intensify the production of tourism products to ensure the necessary quality and effective implementation of existing tourism potential.*

The purpose of the article is to study the basis for the formation and development of tourism potential of Ukraine due to the crisis, new opportunities for state regulation of tourism market transformations in accordance with modern conditions and determine its impact on national tourism in the modernization of public policy.

Results. *The mechanism of integrated tourism development and infrastructure rehabilitation has allowed to form centers of growth and regional development and to ensure the functioning of interregional ties in tourism. The conceptual mechanism of formation and development of tourism potential of Ukraine is substantiated, including through a system of key institutional actors that determine its public administration and identify priority functions of the state in the field of tourism. A number of main problems that hinder the realization of Ukraine's tourism potential have been identified and basic conceptual tasks of state regulation at the current stage of development of the tourism services market have been proposed. At the same time, the priorities of the near future development of state policy in the field of tourism are: to develop the tourism industry and tourism by ensuring income growth, job creation, improving the quality and standard of living of citizens; rational use of tourism resources, including finance; to create conditions for the implementation of activities designed to educate, train and rehabilitate citizens; to form the consciousness of the population, which is expressed in hospitality towards tourists coming from other countries, etc.*

Conclusions. *According to the results of the research it is established that the development of the tourist sphere does not correspond to the tourist potential in Ukraine, and the basic limiting factors of its realization and formation are determined. The degree of overcoming the crisis in the tourism industry depends on the capabilities of the national economy, as well as on the strategic goals of tourism policy of the state, local governments and tourism organizations. State policy in the field of tourism as a directed activity of the state, designed to ensure the regulation of the organization and functioning of tourism, to provide conditions for the development of tourism and attract tourists from other countries.*

Keywords: *tourism, tourism potential, tourism industry (sphere), tourism product (service), tourism market, tourism crisis, priorities of state policy in the field of tourism.*

JEL classification: L83

Вступ

Туристична галузь у багатьох країнах світу є пріоритетним напрямом розвитку не лише етнічної культури, а й національної/регіональної економіки в цілому. Це передусім зумовлено її динамічністю, високою прибутковістю та великим позитивним соціально-економічним і культурним впливом туризму на розвиток регіональної соціальної політики. Адже, як показує досвід, розвиток туризму створює необхідні умови для підвищення рівня мобільності та зайнятості населення країни, сприяє стабільному економічному зростанню економіки, раціональному використанню об'єктів культурної та природно-ресурсної спадщини тощо. При цьому, туристична галузь є специфічним і досить складним об'єктом державного управління. Ситуація, яка склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає від держави активного пошуку засобів подолання кризових явищ, інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням необхідної якості та ефективної реалізації наявного туристичного потенціалу [7].

В новітніх умовах регулювання розвитку туристичної індустрії на державному рівні у сфері інновацій перш за все передбачає: збільшення валового національного доходу від рекреаційно-туристичної діяльності; забезпечення населення робочими місцями; захист споживача туристичних послуг; організацію рекреаційно-туристичної діяльності на засадах визначеної розумної («смайт»-) спеціалізації; збереження й охорони рекреаційно-туристичних ресурсів тощо.

Проблематикою функціонування та перспектив подальшого розвитку туризму (як процесу) та туристичної сфери України в цілому присвячено роботи плеяди науковців, зокрема: М. Бойко, М. Босовської, О. Гальцової, В. Данильчука, М. Кабушкіна, В. Кифяка, Н. Коржа, О. Любіцевої, В. Мацуки, Н. Моїсеєвої, О. Покатаєвої, Г. Скляра, Т. Ткаченко, О. Трохимець, Н. Ушенко, І. Черниш, Н. Щербакової та ін. У свою чергу, аспекти дослідження питань державної політики як публічної політики висвітлено у працях Н. Беляєвої, О. Борисенка, Р. Гудими, С. Єльченка, Ю. Красина, С. Перегудова, тоді як великий інтерес викликає аналіз гострих проблем у сфері туризму як соціальної сфери, виконаних під керівництвом С. Смирнова, В. Люблінського, Ю. Слободяника, О. Собкевича, О. Ємельянової, В. Лексіна, Р. Лупак, Д. Прейгера, О. Рудьковського тощо.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження базису формування та розвитку туристичного потенціалу України, зумовлених кризовими явищами, дослідження нових можливостей державного регулювання трансформацій туристичного ринку відповідно до сучасних умов функціонування та визначення його впливу на розвиток національної туристичної сфери в умовах модернізації державної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження

Досвід різних країн світу вказує на те, що успіх розвитку туризму безпосередньо залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона користується державною підтримкою, як держава реагує на зміни, що відбуваються у світовій економіці, закріплюючи свою реакцію у відповідних нормативно-правових актах, спираючись на практичний досвід суб'єктів ринку тощо.

За офіційною статистикою, туризм не відіграє значущої ролі у загальній економіці України, оскільки становить близько 3-4% від її ВВП [6], на відміну від європейських країн, де в середньому на туризм припадає 10% національного ВВП, і країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, де ця частка сягає 50,2% [1, 2]. Хоча, за останніми розрахунками, проведеними внутрішніми експертами міжнародних структур (ВТО, ЮНВТО), частка туризму в Україні становить близько 9% ВВП [6], тоді як загальний внесок туристичної галузі України у світовий ВВП сягає 5,2%.

Кінець 2019 р. – початок 2020 р. став переламним моментом для розвитку економік багатьох країн світу, залишивши особливий відбиток на індустрії туризму.

Країни одна за одною здійснювали заходи для запобігання стрімкому поширенню коронавірусної інфекції, зокрема шляхів її передачі, та вводили карантинні обмеження. Закриття кордонів, заборона масового скупчення людей та відвідування закладів призвели до погіршення фінансового стану та закриття значної кількості об'єктів туристичної сфери та скорочення туристичних потоків.

У період 2011-2021 рр. державна політика України у сфері туризму реалізовувалася за принципом державно-приватного партнерства з використанням кластерного підходу. Цей механізм застосовувався для підвищення привабливості сфери туризму як об'єкта для приватних інвестицій. На одну гривню бюджетних коштів, які спрямовувалися на створення інженерної та транспортної інфраструктури, припадало приблизно 0,7 грн позабюджетних інвестиційних вкладень, які використовуються для будівництва об'єктів туристської інфраструктури. Механізм комплексного розвитку туризму та відновлення інфраструктури дозволив сформувати центри зростання та регіонального розвитку і забезпечити функціонування міжрегіональних зв'язків у туризмі, активізуючи розвиток малого і середнього бізнесу (табл. 1) [5].

Таблиця 1. Туристичні ресурси регіонів України

Територія	Місця
Чорноморське узбережжя Миколаївської, Одеської та Херсонської областей	Очаків, Гопри, Скадовськ, Одеська група курортів: Куяльник, Лермонтовський, Аркадія, Великий Фонтан. Кароліно-Бугаз, Чорноморка, Затока, Хаджибей, Лузанівка, Приморський, Лебедевка, Мала Долина
Узбережжя Азовського моря	Бердянськ, Кирилівка
Гірські та передгірні райони Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей	Свалява, Голубине, Поляна, Синяк, Черче, Ворохта, Трускавець, Моршин, Немирів, Любінь Великий, Косів, Яремче
Курортні зони Вінницької, Донецької, Київської, Полтавської та Харківської областей	Миргород, Березівські мінеральні води, Рай Оленівка, Слов'янськ, Слов'яногірськ, Конча Заспа, Пуща Водиця, Хмільник

Джерело: сформовано за даними [3, 4].

Так, в умовах пандемії COVID-19, зокрема через збільшення туристичного попиту громадян України на українські туристичні продукти виникла ситуація, коли з'явилась можливість часткової переорієнтації туристичних агенцій на внутрішні тури Україною замість закордонних подорожей. При цьому дослідження діяльності органів державної влади України в туристичній галузі засвідчило необхідність ефективного міжвідомчого співробітництва задля успішного формування та реалізації туристичного потенціалу України як чинника консолідації суспільства, а також підтримки туристичної сфери України в умовах сучасних глобальних викликів (диджиталізація, глобалізація виробництва, євроінтеграційні процеси, збройні конфлікти). За даними ЮНВТО, у 2019 р. Україна мала 25 млн в'їзних туристів і входила до 10 країн Європи за показником відвідуваності.

За оцінками постачальників послуг наразі найбільшим попитом користується внутрішній туризм, який поєднує у собі відпочинок на природі [5]. При цьому варто зазначити, що кожен регіон України має свої унікальні туристичні локації. До кожного регіону можна скласти безліч цікавих туристичних маршрутів. Однак реальні показники відвідуваності, зібрані суми туристичного збору, витрати на розвиток туристичної інфраструктури та промоцію дозволяють визначити регіони-лідери. Так, лідерами внутрішнього туризму України є «ТОП-7 туристичних напрямків України у 2019 р.» (до пандемії COVID-19): Львівська область – лідер екскурсійного туризму; Одеська область – лідер пляжного туризму; Закарпатська область – лідер гастрономічного туризму; Івано-Франківська область – лідер активного відпочинку; Херсонська область – край заповідної природи; Запорізька область – лідер сімейного відпочинку; Тернопільська область – лідер замкового туризму. Найпопулярнішим приморським курортом є Затока,

природним заповідником – Асканія Нова, міський маршрут – Києво-Печерська Лавра, Старе місто Львова тощо.

Зважаючи на результати дослідження вже існуючих підходів до трактування поняття «туризм» або туристична галузь, нами «туризм / туристична галузь» буде розглядатися як сектор економіки, який впливає на соціальний, економічний, культурний розвиток суспільства і внаслідок цього вимагає здійснення державної політики, що в свою чергу впливає на неї. Як зазначено у Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року, яка затверджена Кабінетом Міністрів України 16.03.2017 р. (№168-р), туризм – один з важливих напрямків соціально-економічної політики держави. При цьому, Стратегія розглядає державну політику у сфері туризму як складову частину соціально-економічної та культурної політики України, визначає ставлення держави до туризму, цілі, напрями, форми діяльності органів державної влади і регіонів у сфері туристичної діяльності, а також відносини, які виникають під час реалізації прав громадян на відпочинок, свободу пересування та інших прав під час здійсненні подорожей. Концептуальний механізм формування та розвитку туристичного потенціалу України, у т.ч. систему основних інституціональних суб'єктів, які визначають його державне управління, наведено на рисунку 1.

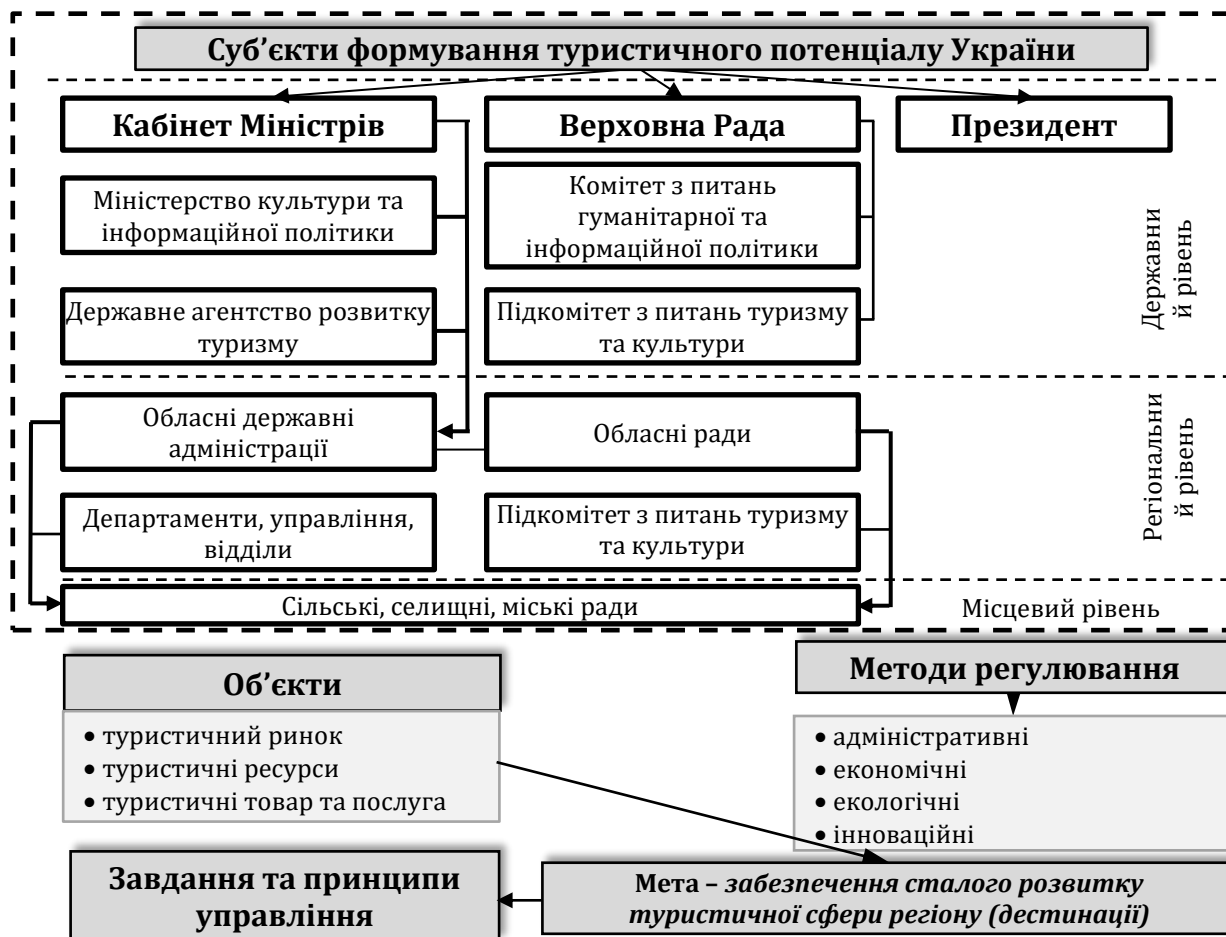


Рис. 1. Концепція механізму формування та розвитку туристичного потенціалу України

Джерело: удосконалено авторами за даними [5]

Зважаючи на пріоритетні функції держави у сфері туризму – виконавчу (забезпечення дотримання визначених нормативів у відносинах між суб'єктами та об'єктами туристичної діяльності) та контролюючу (що здійснюється уповноваженими державними органами та суб'єктами туристичної діяльності з метою захисту прав та інтересів учасників), Законом України «Про туризм» (ст. 6) регламентовано механізми

реалізації державної політики, зокрема через: визначення і впровадження пріоритетних векторів державної політики у сфері туризму; визначення єдиної методики класифікації та оцінки туристичних ресурсів в Україні, їх використання та охорони; забезпечення бюджетним фінансуванням програм з розвитку туризму; визначення засад безпеки у туристичній сфері тощо [8].

Державна політика у сфері туризму як цілеспрямована діяльність органів державної влади щодо вирішення суспільних проблем, досягнення пріоритетних цілей розвитку суспільства чи окремих його сфер є засобом, який дозволяє державі досягти певних цілей у певній галузі, використовуючи адміністративні, економічні та правові методи впливу, спираючись на ресурси, які є в її розпорядженні. При цьому, як результат здійсненого дослідження теоретичних підходів до вивчення державної політики, нами визначено концептуальний базис здійснення останньої, який розглядає державну політику в сфері туризму як постійний політичний процес з акцентом на цілях змісті дій, характеристиках учасників і досягнутих результатів, одночасно виявляючи й аналізуючи інститути, які існують і знову створюються в умовах сучасних політичних та соціально-економічних зрушень.

У сфері туризму за останнє десятиліття відбуваються істотні зміни, які відображають серйозні процеси соціально-економічних і політичних перетворень. Туризм став привабливою галуззю для підприємництва. Туристичний бізнес в Україні знаходиться на стадії структурної перебудови, інституційного становлення, формування внутрішньогалузевих, міжгалузевих, міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язків. Удосконалюється туристична інфраструктура, формується відповідний сегмент ринку праці, створюється нова система державного регулювання туристичної діяльності. Виникають нові підходи до формування державної політики у сфері туризму, сам його розвиток поступово стає пріоритетним національним завданням.

Наразі зберігається ряд проблем, які стримують реалізацію туристичного потенціалу України. Це головним чином:

- відставання темпів модернізації транспортної та інженерної інфраструктури окремих регіонів від темпів зростання туристського інтересу до територій з боку потенційних споживачів. Негативна ситуація посилюється яскраво вираженою сезонністю попиту;

- знижена туристська активність громадян, у тому числі через низьку цінову доступність і транспортні обмеження, особливо на віддалених територіях, а останні два роки – внаслідок карантинних заходів;

- низька впізнаваність туристичних брендів, а також недосконалість опрацювання бренд-платформ [9];

- недостатність достовірної інформації про можливості придбання того чи іншого елемента туристичного продукту в режимі самостійного формування туру по регіонах країни;

- низьку розвиненість сервісного супроводу турпродукту, в тому числі на стадії прийняття рішення про його придбання;

- невідповідність рівня якості та ціни туристичних послуг очікуванням споживачів, зокрема через недостатню кваліфікацію та професійну адаптацію персоналу об'єктів туристичної інфраструктури;

- неналежний рівень транспортної доступності та безпечності дестинацій [10];

- туристи для подорожей країною найчастіше обирають самодіяльний туризм;

- незадовільний стан туристичних об'єктів, зокрема архітектурної спадщини;

- відсутність системної державної підтримки розвитку туристичної галузі;

- значний рівень тінізації туристичної сфери регіонів та нецільове використання коштів від туристичного збору на місцях тощо [11].

Подолання негативних тенденцій розвитку туристичного потенціалу є процесом тривалим та складним. Основними причинами неефективної реалізації наявного унікального потенціалу України та наявності негативних явищ в туристичній сфері є відсутність цілісної та комплексної системи управління за використанням туристичного потенціалу країни; низький рівень усвідомлення громадянами ролі туристичного потенціалу для консолідації суспільства і значення для соціально-економічного розвитку держави; відсутність сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, у тому числі інвестицій у сфері туризму.

Розглянувши особливості та визначивши проблеми державного регулювання розвитку туризму в Україні, можемо запропонувати базисні концептуальні завдання державного регулювання на сучасному етапі розвитку ринку туристичних послуг:

I. Гармонізація нормативно-правового регулювання у сфері туризму України згідно зі стандартами Європейського Союзу, зокрема через: удосконалення системи щодо забезпечення безпеки туризму у регіонах, які мають найвищий туристичний потенціал, оснащення їх сучасними технічними та транспортними засобами; удосконалення статистичного обліку у сфері туризму за методологією ЮНВТО (забезпечення відкритості статистичних даних у сфері туризму, ведення основних статистичних показників по регіонах країни); удосконалення стандартів та типових правил на надання готельних та туристичних послуг з урахуванням тенденцій розвитку туризму зарубіжних країн та національних особливостей; інвентаризація туристичних ресурсів та об'єктів (архітектурних, природних тощо) у розрізі регіонів з визначенням їх стану тощо.

II. Розвиток туристичної та супутньої інфраструктури в регіонах, що перш за все передбачає: 1) створення у кожному окремому регіоні достатньої кількості санітарно-гігієнічних центрів у місцях скупчення туристів та туристичних маршрутах на умовах державно-приватного партнерства; 2) створення інформаційних осередків (центрів, кіосків) у центральних частинах кожного регіону, туристичних маршрутів, популярних об'єктів серед туристів; 3) розробка і реалізація регіональної програми розвитку туристичної інфраструктури, у тому числі із залученням матеріально-технічного сприяння та фінансування міжнародних організацій (з метою покращення стану автомобільних доріг, об'єктів дорожньої та придорожньої інфраструктури, у тому числі санітарно-гігієнічних вузлів з розрахунку на кожні 50 км, кемпінгів, мотелів тощо); створення оптимальної логістичної мережі транспортних маршрутів з культурними об'єктами та пам'ятками; покращення стану об'єктів культурної спадщини, формування необхідної інфраструктури навколо цих об'єктів для туристів; розробку ефективного механізму маркетингу та брендування); 4) розробка та запровадження Генерального плану-схеми об'єктів туристичної інфраструктури у кожному регіоні для формування сучасного туристичного комплексу (кластеру) з метою якісного задоволення споживчих потреб у туристичних послугах; 5) забезпечення необхідних умов (впровадження «безбар'єрного середовища») для комфортного пересування людей з обмеженими фізичними можливостями на культурних та туристичних об'єктах; 6) розробка і реалізація заходів, спрямованих на розвиток рекреаційного та внутрішнього туризму, зокрема навколо озер Синевір, Шацьких тощо за підсумками інвентаризації територій і об'єктів, привабливих для розвитку туризму; 7) організація та проведення міжнародних культурно-масових заходів (ярмарки, фестивалі, ралі тощо) маркетингування та брендування різних видів туризму (гастрономічного, спортивного, етнічного, агротуризму та шопінг-туризму тощо); 8) розробка плану заходів з розвитку МІСЕ туризму тощо.

III. Ефективний розвиток внутрішнього туризму через стимулювання активності населення і суб'єктів туристичної діяльності: 1) максимізація доведення до суб'єктів підприємництва інформації про надані пільги та преференції від держави у сфері туризму; 2) удосконалення медіа-промоції культурно-історичного і туристичного потенціалу регіонів у ЗМІ; 3) встановлення єдиної форми туристично-інформаційних

показчиків на основних об'єктах туристичної пропозиції для вільної орієнтації туристів; 4) запровадження конкурсів з визначення кращого туроператора, роботодавця, засобу масової інформації та блогера, що сприяє розвитку внутрішнього туризму, а також мандрівників країною; 5) здійснення активного просування національного туристичного бренду України за кордоном; 6) розробка та реалізація плану заходів щодо співпраці регіонів з іноземними компаніями та агентствами з формування позитивного іміджу України та просування туристичного продукту за кордоном.

IV. Просування національного туристичного продукту на внутрішньому і зовнішньому ринках, що обумовлює: 1) розробка та видання туристичних карт України і регіонів, особливо їх електронної версії на туристичних порталах та мобільному додатку для різних платформ, зокрема без доступу в інтернет; 2) організація періодичного випуску альманаху «Туристична Україна» з різною туристичною тематикою, кожен номер якого у тому числі присвячується окремому регіону країни з описом особливостей і культури його жителів; 3) розробка 3D-моделей пам'яток популярних туристичних об'єктів для розміщення в популярних інтернет-ресурсах тощо.

V. Удосконалення системи підготовки кваліфікованих кадрів у сфері туризму в рамках нормативно-правового контенту на рівні держави, що передбачає: 1) перегляд класифікатора основних посад службовців і професій робітників у частині вимоги до освіти з наданням права заняття цією діяльністю із середньою-спеціальною освітою (у визначенні правового статусу гіда, інструктора-провідника тощо); 2) удосконалення освітніх програм системи вищої та середньої спеціальної освіти з підготовки кадрів та розширення переліку спеціальностей у сфері туристських послуг; 3) запровадження онлайн-тестування для видачі кваліфікаційного сертифіката гідам, екскурсоводам-провідникам та працівникам суб'єктів сфери туризму; 4) впровадження міжнародної системи сертифікації якості туристичної освіти по системі «Ted Qual» (Tourism Education Quality) ЮНВТО в освітніх закладах тощо.

VI. Укріплення позицій національної туристичної системи України як державного напрямку розвитку на базі інформаційних технологій: 1) розробка та реалізація стратегії цифрової трансформації туризму в Україні (Державне агентство розвитку туризму України, Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство цифрової трансформації України); 2) запровадження Програми оптимізації продуктів ділового туризму (MICE) і турів вихідного дня (насамперед стосовно замовлення і оплати послуг); 3) початкова модернізація транспорту та доступності туристичних продуктів; 4) удосконалення інформаційних систем управління транспортною інфраструктурою; 5) створення національної туристично-інформаційної системи; 6) розробка плану розбудови туристично-інформаційних центрів, зокрема у ключових регіонах України тощо.

Пріоритети найближчої перспективи розвитку державної політики у сфері туризму обумовлені нагальними завданнями, зокрема: а) розвивати туристичну індустрію і туризм за рахунок забезпечення зростання доходів населення, створення робочих місць, підвищення якості і рівня життя громадян, що живуть у місцях перебування туристів; б) раціонально використовувати туристські ресурси, включаючи фінанси, які надходять від використання цих ресурсів для їх підтримки, розвитку та охорони, особливо природних; в) формувати умови для здійснення діяльності, покликані виховувати, навчати і оздоровлювати громадян; г) формувати свідомість населення, що виражається в гостинності щодо туристів, які приїжджають з інших країн; д) лібералізувати обмін товарами, послугами, роботами в сфері туризму згідно з міжнародними угодами і договорами з урахуванням інтересів населення і туристичної індустрії країни; е) протидіяти використанню туризму з метою експлуатації населення, у тому числі неповнолітнього; ж) розвивати міжнародне співробітництво у сфері туристичної індустрії тощо.

З огляду на зазначене, стратегічними пріоритетами державного регулювання у сфері туризму виступають підтримка та розвиток: 1) в'їзного, внутрішнього і соціального туризму; 2) підприємництва у сфері туризму і суміжних сферах. При цьому сам розвиток туристичної сфери диктує виникнення нових форм взаємодії різних соціальних синергій між державою і турбізнесом з усіма рівнями влади, які стають стійкими політичними практиками і каналами взаємного впливу, зокрема громадських об'єднань туристичних компаній, які є інноваційними інститутами, що свідчить про зростання самоорганізації турбізнесу для досягнення його цілей.

До подальших сфер підтримки розвитку туризму на національному рівні можна віднести такі: 1) надання підтримки існуючим маршрутам між країнами-сусідами з питань координації з іншими партнерами розвитку регіональних ініціатив; 2) поліпшення туристичної освіти, включаючи підготовку туристичних путівників для усунення мовних бар'єрів; 3) проведення ознайомчих поїздок – як всередині, так і за межами регіонів – для поглибленого вивчення передового досвіду; 4) розвиток інфраструктури туризму; 5) сприяння розвитку сталого туризму та туризму, заснованого на громадах – особливо у віддалених і сільських районах; 6) підтримка пілотних проєктів; 7) розвиток потенціалу установ, пов'язаних з туризмом, у тому числі на місцевому рівні, зокрема у межах нових проєктів та економічних коридорів; 8) організація щорічної туристичної конференції та виставки для сприяння співпраці між зацікавленими сторонами з державного та приватного секторів; 9) розробка продуктів знань і досліджень [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Ступінь подолання кризових явищ у туристичній галузі залежить від можливостей національної економіки, а також від стратегічних цілей туристичної політики держави, органів місцевого самоврядування та туристичних організацій.

Державна політика у сфері туризму як спрямована діяльність держави покликана забезпечити регулювання організації та функціонування туристичної діяльності, забезпечити умови для розвитку туризму та залучення туристів з інших країн. При цьому, туристична політика України є частиною її загальної соціально-економічної політики і передбачає розробку принципів основ, цілей, норм, пріоритетів та методів, якими керуються органи державного управління під час здійснення ними адміністративного впливу на розвиток туристичної індустрії та туризму на території країни, де основними завданнями є: а) забезпечення ефективного використання туристичного потенціалу держави; б) поліпшення матеріально-технічного оснащення об'єктів туризму; в) гармонізація розвитку туристичної сфери з урахуванням природних умов; г) забезпечення зростання рентабельності і надійності туристичних мереж, транспортної сфери; д) оптимізація співвідношення цін туристичних послуг і досягнутих результатів їх споживання; е) забезпечення дієвого інтенсивного розвитку реклами туристичних послуг; ж) реалізація заходів, покликаних заохочувати співпрацю організацій, які діють у сфері туризму; і) гнучкість і адаптація до динаміки споживчих смаків тощо.

За результатами дослідження встановлено, що розвиток туристичної сфери не відповідає туристичному потенціалу в Україні, тому особливо актуальною на сьогодні є консолідація організаційно-економічних поступів регіонів країни та її суб'єктів туристичного підприємництва. При цьому визначено, що базовими лімітуючими чинниками реалізації та формування туристичного потенціалу України виступають: 1) недостатній рівень теоретичного осмислення соціально-економічного значення туристичного потенціалу для консолідації суспільства та його економічної ролі як джерела прибутку до державного та місцевих бюджетів; 2) нераціональне використання туристичних ресурсів; 3) недостатнє фінансування з боку держави; 4) невідповідність ціни та якості; 5) незадовільний стан туристичної інфраструктури. З огляду на це,

перспективи наших майбутніх досліджень обумовлюють діагностику проблем державного управління з позиції динамічного формування туристичного потенціалу в умовах сучасних викликів, зокрема аспекти державного управління соціалізацією, екологізацією та інформатизацією туризму тощо.

Список літератури

1. Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. *Бізнес-Інформ*. 2021. №1. С.177-184.
2. World Data Atlas. URL: <https://knoema.com/atlas>
3. Гурська С.І., Федуняк І.О., Стемковська І.В. Формування та перспективи розвитку ринку туристичних послуг в Україні під час та після пандемії. *Агросвіт*. 2021. №5-6. С. 63-67.
4. Козловський Р. Україна: туристичний рух - 2013. *Український туризм*. 2014. № 1. С. 26-28.
5. Плотнікова М.Ф., Якобчук В.П., Ходаківський Є.І., Войтенко А.Б., Колеснікова М.С. Державна політика реалізації туристичного потенціалу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №3. С. 102-112.
6. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні (Оновлення до документу «дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні») / Національна туристична організація України. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>
7. Тонкошкур М.В. Оцінка впливу окремих норм законодавства на практичну діяльність у сфері туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Випуск 35. С. 59-64.
8. Про туризм. Закон України 324/95-ВР у редакції від 16.10.2020, підстава – 124-ІХ. Верховна Рада України. Законодавство України. Офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Якобчук В., Захаріна О., Кравець І. Сучасні інноваційно-технічні рішення у сфері управління брендом: технологія брендингу. *Наукові перспективи*. 2021. № 3 (9). URL: http://perspecti_ves.pp.ua/index.php/np/issue/view/9
10. Голод А.П. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування: монографія. Львів: ЛДУФК, 2017. 350 с.
11. Національний інститут стратегічних досліджень. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>

References

1. Kulyniak, I. Ya., Zhyhalo, I. I., Yarmola, K. M. (2021). «Tourism industry in the context of the COVID-19 pandemic: trends and measures». *Biznes-Inform*. no. 1, pp.177-184.
2. World Data Atlas. Available at: <https://knoema.com/atlas>
3. Hurs'ka S.I., Feduniak, I.O., Stemkovs'ka, I.V. (2021). «Formation and prospects of development of the market of tourist services in Ukraine during and after the pandemic». *Ahrosvit*. no. 5-6, pp. 63-67.
4. Kozlovsk'kyj, R. (2014). «Ukraine: tourist movement - 2013». *Ukrains'kyj turyzm*. no. 1, pp. 26-28.
5. Plotnikova, M.F., Yakobchuk, V.P., Khodakivs'kyj, Ye.I., Vojtenko, A.B., Kolesnikova, M.S. (2022). «State policy of realization of tourist potential of Ukraine». *Investytsii: praktyka ta dosvid*. no. 3, pp. 102-112.
6. COVID-19 pandemic and its consequences in the field of tourism in Ukraine (Update to the document "Roadmap for competitive development of tourism in Ukraine") / National Tourism Organization of Ukraine. Available at: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>
7. Tonkoshkur, M.V. (2021). «Assessment of the impact of certain legislation on practical activities in the field of tourism». *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Issue 35, pp. 59-64.
8. Pro turyzm. Zakon Ukrainy. [About tourism. Law of Ukraine]. 324/95-VR dated 16.10.2020, pidstava – 124-IX. Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine. Official site. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
9. Yakobchuk, V., Zakharina, O., Kravets', I. (2021). «Modern innovative and technical solutions in the field of brand management: branding technology». *Naukovi perspektyvy*. no.3 (9). Available at: http://perspecti_ves.pp.ua/index.php/np/issue/view/9
10. Holod, A.P. (2017). *Bezpeka rehional'nykh turystychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia*. [Security of regional tourist systems: theory, methodology and problems of guarantee]. LDUFK. Lviv. Ukraine.
11. National Institute for Strategic Studies. Regarding the development of tourism in Ukraine in conditions of increased epidemic risks. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>

Стаття надійшла до редакції 02.04.2022 р.